

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Суми
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Ільницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 7 від 21.06.2024 р.)

**Суспільно-політичні процеси в Україні та світі:
історія, проблеми, перспективи** : матер. XI Всеукр. наук.-
практ. конф. (Суми, 28 травня 2024 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін.
Суми : Сумський державний університет, 2024. 197 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи», присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2024
© Автори, 2024

ДЕГТЯРЬОВА Д. С.
*студентка, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ВІДСТОЮВАННЯ ФЕМІНІСТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ «БОЯРИНЯ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Нерівність у правах та привілеях різних соціальних груп, залежно від ознак, що їх об'єднують, може прослідковуватись протягом усіх часів. Зокрема, зважаючи на той факт, що, природньо, чоловік є більш сильним фізично, саме йому було відведено роль мисливця та воїна, тоді як жінка опікувалась вихованням наступного покоління та виконанням побутової роботи, що в найдавніші часи було цілком виправданим та необхідним для виживання. Тим не менш, з часом такий поділ стає більш усталеним, обростає упередженнями, закріплюється як норма відповідно до моральних, релігійних та навіть юридичних поглядів [1]. Як наслідок, змінити таке становище стає все складніше, навіть коли в цьому виникає потреба.

Першою більш масштабною хвилею фемінізму відзначають рух за надання жінкам права голосу в 1830-х роках [2]. Відтоді, все активніше відбувається перегляд усталених суспільних норм, а відстоювання сучасніших, вільніших поглядів здійснюється не лише завдяки мітингам і публічним промовам, а й у наукових роботах та творах мистецтва.

Одним із яскравих прикладів літературних творів, що розглядає становище жінки в суспільстві та родині, та різницю у ставленні до жінки в різних культурах, можна назвати драматичну поему «Бояриня» Лесі Українки, написану 1910 року. Сам твір зображує події XVII ст. на території України, а для написання авторка послуговувалася науковими роботами з історії та художніми творами, зокрема «Чернігівкою» українського історика та етнографа Миколи Костомарова.

Аналізуючи вираження феміністичних поглядів у творі, найперше, варто звернути увагу саме на суспільне ставлення до жінки та здатність останньої цьому протистояти. Зокрема, у поемі зображено звертання брата головної героїні Оксани до неї, з наказом принести свіжішої страви на заміну тій, що вже була виставлена на стіл під час вечері [3]. Дівчина відмовляє, при чому сама авторка наголошує, що почасти причиною стає надто зверхній тон родича. Так, від самого початку показано, що приналежність до певного гендеру не має спричиняти нав'язування окремих соціальних ролей, лише той факт, що Оксана є жінкою не має тягнути за собою її поведінку як домогосподарки. Більше того, сама героїня наголошує на тому, що обслуговування є частиною роботи служебки, яка працює на їхню родину.

Загалом, Оксана в поемі представлена як жива і впевнена жінка, що веде активне соціальне життя, є однією з очільниць місцевого дівочого братства та цінує власну свободу [4]. Саме завдяки таким характеристикам надалі у творі вдало змальовано ситуації зіткнення інтересів прогресивної жінки, що здатна впоратись із тиском

суспільства та вважати себе рівнею чоловіку, й відверто сексистського середовища, яке нав'язує їй чужі правила та врешті змушує почуватись безпорадно, у нижчій позиції [5].

Одним із найяскравіших є зображення усталених очікувань до чоловіків та жінок, коли йдеться про їхню сором'язливість, стриманість і, тим паче, цнотливість. Сам твір побудовано навколо одруження Оксани та Степана, який приїхав до України на кілька днів з Москви. Втім, коли головна героїня цікавиться, чому її чоловік не взяв із собою в подорож свою сестру у відповідь чує: «Та дівці мандрувати неначе непогода; скажуть люди: "Поїхала там женихів ловити"» [3]. По суті, протиставляються однакові ситуації, де є нормою одруження після подорожі чоловіка, що в дорозі однозначно мав можливість зустрітись з більшою кількістю людей та обрати собі за наречену нову знайому, тоді як сам факт здійснення подорожі дівчиною гостро засуджуватиметься за те, що, імовірно, вона в процесі заводитиме нові знайомства з чоловіками.

Крім того, авторка у творі наголошує на різкій різниці між українською та російською культурами, зокрема й зневажливе, в певному сенсі жорстоке поводження щодо жінок в останній, нормалізація морального та сексуального насильства [5]. Моментом зламу Оксани як особистості в історії став прихід бояр у гості, адже згідно з тамтешніми звичаями жінка не мала показуватися чоловікам у своєму ж домі, доки не доведеться накрити на стіл та зачекати, доки старший із гостей поцілує її в уста. Відмова ж від такої дії вважалась би зневагою до гостей, що могло потягнути для всієї родини негативні наслідки, зокрема й через те, що саме

чоловік часто вважався тим, хто мав би не давати власній дружині волі та дисциплінувати її [1]. Більше того, в цій сцені тиск простежується не лише з боку соціуму та його традицій як якогось узагальненого поняття, а й безпосередньо від сім'ї, яка вмовляє дівчину виконати такий обов'язок, не виявляє при цьому емпатії та загалом не намагається зрозуміти, що саме викликає її обурення. У сцені можна навіть виявити деякі маніпулятивні заяви чоловіка головної героїні: «Ось ти млієш з огиди, що тебе якийсь там дід торкне губами, а як я повинен "холопом Стьопкою" себе взивати та руки цілувати, як невільник, то се нічого?» [3], - Степан тим самим одночасно ділиться власним болем, проте й ніби нівелює переживання дружини, якій така культура є абсолютно чужою те не відповідає власним розумінням про незалежність та гідність.

Вже згодом у поемі постає ще одна проблема – очікування, що дружина має звеселяти чоловіка. У момент, коли чоловік може бути засмучений та втомлений проведеним днем, потребувати підтримки й розуміння, жінка так почуватися не може, а лише має розраджувати, коли її партнер перебуває в скруті. Степан після невдалої зустрічі із царем виливає душу дружині, на що та реагує зацікавлено, повсякчас задає питання щодо самих подій та емоцій чоловіка. Одрозу ж після того, Степан помічає пригнічений настрій Оксани і, коли та ділиться власним болем, адже не може через усталені звичаї сама покинути терем, тож і не має що розповісти, чоловік не висловлює підтримки, лише дратується, виголошуючи: «Ти так неначе дражнишся зо мною!» [3].

Заключною є сцена надворі, де важко хвора Оксана дає настанови своєму чоловікові та роздумує над власним минулим, змирившись із тим, що скоро піде з життя. Одним із прохань жінки стає наступне: «Як я умру, то не бери вже вдруге українки, візьми московку ліпше... Всі ми ріжемо словами, а тут жінки плохі, вони бояться» [3]. Врешті можна зробити висновок про те, що «плохими» є жінки, що від народження жили серед звичаїв, що їх пригнічують, які не просто змирилися зі своєю долею, а й вважають усі приниження нормою та не намагаються проти цього нічого вдіяти. В той же час, підкреслюється розуміння Оксани, що раніше вона також мала войовничий характер, опиралася всьому, що вважала для себе образливим, а втім, зламалася під занадто сильним тиском, тож в подальшому не бажає нікому тієї ж долі.

Отже, у драматичній поемі «Бояриня» Лесі Українки чітко прослідковуються феміністичні мотиви. Висвітлено питання нерівності чоловіків і жінок, суспільних очікувань, нормалізації приниження жінок, тоді як спроба захисту власних інтересів може вважатися зневагою, за що відповідатиме вся родина. Тим не менш, вже наприкінці твору наголошено на здатності жінки аналізувати свої дії, навіть якщо вона зламалась як особистість під тиском суспільства. Особливо варто звернути увагу на прагнення однієї жінки дбати про інших, бажання забезпечити їх від такої ж долі, дозволити самовиражатися, перебуваючи в менш суворих умовах. Часто протягом твору можна зустріти ситуації, де жінка та чоловік опиняються в однакових ситуаціях, втім за ті ж дії жінку буде засуджено, тоді як поведінка чоловіка вважатиметься нормальною.

Саме такими засобами авторка висвітлює проблему дискримінації, що нормалізується через звичаї та традиції, а також спонукає читача задуматись над правильністю подібних неписаних правил.

---

1. Гришко В., Лівчук С. Історичні передумови формування гендерної нерівності у суспільстві. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/2/28.pdf>

2. Чичкало-Кондрацька І.Б., Дерев'янка А.К., Кондрацька Д.С. Гендерна нерівність у зарубіжних країнах: причини виникнення, особливості розвитку та державна політика з її подолання. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_73_1_2019_ukr/6.pdf

3. Леся Українка. Лісова пісня. Бояриня: поеми. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2022. С.117-198.

4. Шульга О. О. Жіночі образи в драматичній поемі «Бояриня» Лесі Українки. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1357427.pdf>

5. Чухно В. Гендерний аналіз драм Лесі Українки «Бояриня», «Кассандра», «Камінний господар». URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3348/Chukhno.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ЛОКАЛЬНІ СТУДІЇ

Антонов Є. М.

Перебування Т. Г. Шевченка на Сумщині
у творчості Віри Юрченко 3

Власенко В. М.

З епістолярію Костя Мацієвича 1922 р. 9

Гаврилишин П. М.

Виявлені джерела до вивчення біографії
Богдана Гаврилишина 15

Герасимчук О. М.

Формування організаційно-правових основ
переселення козаків Північного Лівобережжя
України на Кубань у 1820–1825 рр. 20

Зінченко І. Д.

До питання про формування кордонів України
в 40-50-х роках ХХ ст.: огляд вибраної історіографії 27

Король В. М.

Село Блотниця Талалаївського району
1950–1960-х рр. у матеріалах усної історії 30

Котельницький Н. А.

Праці В. М. Хижнякова як джерело з історії формування
клерикальної політики земської ліберальної партії
Північної України (80-ті рр. XIX ст.) 43

Лобко Н. В.

Матеріали про військову службу як джерело
генеалогічної інформації 50

Медведєв І. А.

Події лютого-березня 2022 року в Тростянецькій
громаді Сумської області: хронологія та факти 55

Пономарьова К. О.

Історія військових поселень на території України:
до постановки проблеми 61

Шуть Т. І.

Соціально-економічне життя Сум у період німецької
окупації (за матеріалами газети «Сумський вісник») 65

Тихомиров К. В.

Жертви окупаційного нацистського режиму
на території України 70

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Андрощук В. П.

В'ячеслав Липинський на дипломатичній
службі Української держави 75

Баб'як М. О., Дикий В. В.

Дипломатична співпраця УНР і ЗУНР у добу
національно-визвольних змагань 80

Гончаренко А. В.

Радянська історіографія ролі Великої Британії в еволюції
колоніалізму наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. 84

Дацків І. Б., Проць В. В.

Міжнародна діяльність Лонгіна Цегельського 90

Зінченко І. Д.

Південно-західний кордон УРСР в 40-х роках ХХ ст.:
делімітація та демаркація 95

Іванов І. А.

Діяльність Оди Нобунаги по об'єднанню Японії 99

Мірошніченко А. В.

Роль Томаша Масарика в становленні
незалежної Чехословаччини 105

Назаров М. С.

Основні етапи російсько-української війни 2022-2024 рр. 110

<i>Порфілова М. В.</i> Зародження, формування і становлення соціальної політики	114
<i>Рагуліна А. В.</i> Смертна кара за кодексами законів Давньої Месопотамії	118
<u>КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ</u>	
<i>Антоненко П. Ю.</i> Коренізація як передумова розвитку українського мистецтва в 1920-1930-х роках	121
<i>Антонов Є. М.</i> Ілля Ріпін – український художник	125
<i>Гвоздицька С. М., Єсін А. І.</i> Особливості сучасного етапу розвитку витинанки на Сумщині	129
<i>Глушенок Н. М.</i> Висвітлення стану дослідження поняття міждисциплінарної інтеграції	135
<i>Дегтярьов С. І.</i> Проект Батуринського університету гетьмана Кирила Розумовського	140

- Дегтярьова Д. С.***
Відстоювання феміністичних поглядів у драматичній
поемі «Бояриня» Лесі Українки 149
- Калінін І. М.***
Правознавство в чоловічих гімназіях
кінця ХІХ – початку ХХ ст. 155
- Картава К. С.***
Ганна Затиркевич-Карпинська – громадська діячка
та особистість 161
- Кудінов Д. В.***
Пансіон Ганни Іванової в Сумах: нотатки до історії
жіночої освіти 167
- Маркович О. С.***
Значення творчості Василя Кричевського 174
- Струпінська Д. В.***
Неполітичні проекти Георгія Нарбути як
складова української національної культури
початку ХХ ст. 181
- Ярош Н. В.***
Виховний процес у навчальних закладах системи
державних трудових резервів СРСР (1940–1950-ті рр.) 189

Наукове видання

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 28 травня 2024 року)

Оригінал-макет підготовлено на
кафедрі історії СумДУ

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Матеріали друкуються в авторській редакції. Точка зору редколегії не завжди збігається з точкою зору автора.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,77. Обл.-вид. арк. 19,83. Тираж 100 пр. Зам.№
Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.